

Шалыпчы күш-ажылды ажал-херекке, күженишкенин жетүүдө, беш чылды үшкү чымын баштайгы хүнеринде калбарган социалист чарышта ССР-нің чоокта чагы адын өйлөйгө колбашкан байырларда төртүтүнгөн, угаан-бола талашы-биле чагыналган көдүрүшкүн илере турар. Ол улут байырлаа болза совет улустарына набыралдык, хой национал өг-бүленин интернационалимин биле болган патриотчу сырым катмышканын күчүлүг көргүзү болган.

«Катмышкан алган, дагы көжүрү болу» дигер. Шаанда мен алаа бугуевеби, ол канчап индыл чор деп болон чоран мен. А ам кээп, 46 нациянын болган улустарына оодалар, кыстары катмышкан алган, Бахитын ханы кампаша, ийн дагы араванга күчүлүг плотинына тургускаш, Нурек ТЭС-тин баштайгы электрэнергиясын хуусаа-амындан чык бурунгаар ажалга кириштерге, ам кээп демги ол чугаанын жүзүгүн болу-биле бугуевеби мен — деп, мээп кырган-ачам чугаалап чоран».

Бо одуртлар болза «Гидро-бестурутту» чор чаа те-спирлеринин бригадир Т. Курбановтун чагааныдан алмн-

ПАРТИЯ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ ЧҮГУЛА СОРУЛГАЗЫ

ган, оон болу чоокта чаа-ла кымга-даа билдирме турган, лага бичин суур — Нурекке өскөн. «Ам бригада баштап, өөренип, мээп бир чер чурт-туларым-биле бир дөмөй, хой муң кижик чурттакчыдыг, амгы үеини Нурек хоорайда чурт-тап тур мен — деп, Т. Курба-нов бижиш турар. — Кижилер болган улустар чагыс өг-бү-ле кылдыр, чагыс улус кыл-дыр сырым катмышка бергенде, олар кайы хире күчүлүг болу бергин бичин суур турган черге туттунган чаа кайгач-чыктыг хоорай, бо плотиныа бүгү делегейе, кандыг-даа номдан артык кылдыр чугаа-лап берип болу».

Бодунун социалист Төрөн чуртунга ынакшыл-биле сиң-никкен хой санын мнзыг ча-гаалар, күш-ажылчы репорт-раг болган хүлээгелер чурт-тун бүгү булунырындан кил-тип турар болган кирип улам-чылашыаан. Ханы секкиди хайндырып турар ол доку-ментилер болза партиянын кижилер кызы совет кижилерин угаан-медерелин ча-гыс ай өг-бүлө набыралдыг

чурттарынын бодалы кайы хире ханы сиңиге бергенин, совет кижини нити нацио-нал чоргаралынын, чаа де-гей тургузуучуларынын өн-дүрүлүг интернационалчы ар-мизына кирип турарынын бе-дик медерели кайы хире бы-жы-биле бадаткатына берге-нин ол бүгү херечилеп турар-дыр.

«Интернационализм дээр-ге, кам борбак коммунистерин идеалы турганындан бүгү на-цияларын болган улустар-нын миллион-миллион совет кижилерин ханы бугуевеби түтүлү болган боттарын туттунуп чоругурунун норма-ла болу берген» — деп, ССР-нің 50 чыл оюнун дугайында илеткелине аш Т. И. Брежнев чугаалаан.

Партия организациялары-нын идеолоттуг ажал-чору-дугазынын төп сорулгалары-нын кезеде бирээни болуп келген, интернационалчы кижилерде талашы-биле ажал-жубилейг чылда онза иле-рип келген. Ол болза комму-низм тургузуучуларын ния-ти херээни, чаа кижини хе-

бирлеп кижилеринин чугу-ла чүгүлү болуп келген бо-лган ашчаар артар-даа. Чурт-тун улам ынай хөгжүдөсүн В. И. Ленинни айткан оруу-биле улагышаан, бис-тин чуртун бүгү хамаатын-дын интернационалимин болган совет патриотизмин угаан-бодалына бүгү кижилерин доктаамал, идепкейлиг кижилерин улут жүзү-дуз-алыг кылдыр көрүп турар.

Ажылчы чонарга ол бо-далар амдыралдын боду-биле, бүгү совет мезү-биле хевиретинип кижизиттер дээр билдирин. Сургуттун болган КАМАЗтын шалыпчы тургуларында, Тюменнин болган Мангышлактын ты-выш черлеринде, Украинанын, Сибиринин, Казахстан-нын хой националдыг кол-лективтеринин маалдырыг күш-ажылчы олар кижизиттин турар. Ол бодалар болза чуртун экономикаг күчүлүгүн өздүдөсүн, чоңун чаагай чоругун көдүр-лүшкүнүн, улустарын наймалынын улам ынай бы-

жыгарынын, социалист на-цияларын чечетелишкенин биле болган чоокшудажыш-кынын дугайында пар-тиянын доктаамал сагышты салып турарынын хараазын-да хөгжүп база байлакшын турар. Оон биле кады манза партия организацияларынын, идеология фронтунун бүгү ажалдачыларын медерел-ди, тодаргай сорулгалыг кү-женишкенин база эрге-жок чугула.

Ам идеолоттуг ажалда кол черин аш Т. И. Брежневтин «Совет Социалист Респуб-ликалар Эвилелин бежен чымын дугайында» илетке-ли болган Кремльге болган байырлыг хуралдын өске-даа документилер өздөп турар. Лекторлар, илеткелчилерин чугааларына, агитаторлар-нын болган политинформ-ацларынын беседаларына, пропагандист бөдүктөрүн, агитаторлардын ажалы-га, параданын, телевиде-ниянын, радионун материал-дарына интернационалдыг кижизиткелине бедек утка-зын, коммунист тургу-

зушкунун сорулгаларын шиптирлөөринге кижик бур-зунун инициативазынын бол-ган организация чоругунун ролюн база жүзү-дузанын таймалырлар херек. Пропа-ганданын болган агитация-нын чаа, хой саныг боттуг хевирлерин амдыралга хай-ныктырган юбилейг чылдыг туржулгазын долзуу-биле ажылгаар ужурут.

Масса-политистиг ажалды организация, баштап тур-гам, партия организациялары чонун бүгү бөдүктөрине идея талашы-биле идепкейлиг салдар чедирин хандылар, формализмин артышкына-рын, амдыралдан хоорук чо-рукту, ажалды үе-үелеп буу-лаа чорудар байдалы шип-тирли-биле чылдыр ужурут. Националист артыш-кынын — политика талашы-биле четге бышпаан кижилерин угаан-бодалына черле хоралыг чүгүлү дээрин у-туп болбас. ССР-нің улус-тарын чагыс ажи кан-чаа-даа турган кошкардын кордаш, дашыкыдан буржу-аз пропаганда ол артыш-

кынарнын бүгү аргалар-биле күтүп турар болтай. Ажал-чы чоннарга бүгү нацияларын болган улустарын ханын-биле хүндүлээр чорукту, совет кижини нити национал чор-гаралыг болурун, бистин сорулгаларынын, эрге-ажыктарынын болган хү-зелдеринин чайгылыг чок нити бодуп турарын ажал-чы чоннар кижизитишпаан, ачарынын кымыс эрге-ажын боттарынын, милли-онл бот-дугуларынын, эрге-чанчыларын болган чурум-нары хевирлер чоруктар-нын кандыг-даа илерээшкени-геринге эштеп чок болу херек. Партия организацияла-рынын, идеология фронтунун бүгү ажалдачыларын бирги чергенин хүлээгени — улут-даа, бичи-даа ажал-херектерге ССР-нің ажи-чын национал политикаын чайгылыг чокка быжыг бо-тандыры, илейг үчөлөөш-кенин болган турмуш-тын ылаалыгдыг, тодаргай болурун чедип алды, анти-коммунизм, национализм-нин болган шовинизмин идеология шиптирли-биле сойлаары болу.

Патриотчу болган интер-национал кижизиткелине херээ чүтле идеолоттуг чексе-терин ажылгаары-биле, про-

Чурттуң партия организацияларында Ленинградтын малчыннарынын чаа сорулгалары

Ленинград облазынын 30 муң малчынын мал продук-туларын белектерин дээр Бү-гү-өйлөдүн социалист чары-жында кижизиткеген. Кү-рүгө мал продукциясын са-дарын көдүдөсүн көргөн со-циалист хүлээгелерин ра-йоннар, совхозтар, фермалар болган бригадалар тус-туста алгылаан. Партия обкомунун бирозу, область Советини күтүмкү болган профвелед-деринин область чөүлөө Бү-гү-өйлөдүн социалист чары-жында малчынарын идеп-кейлиг кижизиткеген уланган хемчегилер ажалдан кылган. ССРП ТК-нын, ССР-нің Мин-истрлер Чөүлөдөсүн болган ВПС-тин доктаамыг дүшү-түр социалист чарыштын негеделерин эде көргөн бо-лган тилекчилерге тыспыр шалчып. Кызыл ту-ктарын болган өске-даа ша-налдарын тургускаш.

ССРП-нің Ленинград обко-мунун секретари В. И. Пига-тов ССРП-ни көреспонде-нтинге мынчаар чугаалаан: — Малчынар чаа соци-алист чарышче кирип тура, ССРП-нің XXIV съездинин шиптирлөөн тодаргай айткан көдө ажал-агынын хөгжүдөсүнүн комплеси-тиг программаны амдыралга боттандыр талашы-биле Ле-нинградтын көдө черлеринде шинар талашы-биле болулаан өскерилерге даанып турар. Ол дээр көдөдө бугуевеби болган кулутура-амдырал тургузушкунун, чери ме-лорастарынын улут хем-чөдөрлөрүн, база мал ажы-лын үздүтүрө үндөдөсүн сай-ырадырынче шилчилегин ду-

гайында, фермаларын комп-лексинг метализациянын дугайында чуга болу. Ше-фтер турар черлерин идепкей-лиг дузаламчынын ачынын-да Ленинградтын ажал-агы-ларын бугуевеби коллек-тивтеринде дыка хой ажалдар кылдырган.

Областын партия организа-цияны сүтүгү малдын баш-санын көдүдөсүн, оон продуктуларын бедиринче ба-за ол мышка капитал са-лышкынарын чөп ажылга-рынче, малды чөп куулаар-дын, малдыкчыларын, арте-мин чедикшилерин болган муунакчы дуржуланы калаа-биле негедеринче кол кижизиткеги уламыдыр турар.

Көдөсүн партия организа-циялар муунакчы дуржула-ны кижизиткеги уламыдыр турар. ССРП-нің Гатчинск хоор-омун «Красногвардейский» совхозта мал ажылчынын мер-тежленин өөренип школаны организаастаан. Инда сурагыг саанчы, РСФСР-нің Дээди Со-ветини депутаты Н. И. Браш-кина бодуну байлак арта-дуржулазын оон саанчылар-га дамчыды берген. Шап мн-дыг школалар өске ажал-агыларга база тургустунган.

Фермаларда партия бөдү-ктеринче онза кижизиткеги са-лып турар. Совхозтарын парткомары фермаларга эң-эки коммунистерин болган комсомолчуларын чоруткан.

Ленинградтын малчынары дыка хой ажалыг чүдө-дөрүн өгөдөкчилер болганар. «Ручьи» совхозтун коллек-тивин ажал-агынын-биле беш чылдын онзадаларын хуусаа бетинде күүсөдир дээр соци-

Фермада—комсомолчулар колдаан

Бо чурутка Раиса Бахмалова Моңгуш «Шекспир» совхозтун Суг-Канас сүт-бараан фермазына саанчылаа-ла дөрт чыл дөдө берген. Эрткен чылдаа көргүдөсүн-биле ол районда саанчыларын бирги одурдунга үгүп, бодунга быжылаан инек бурзунга онааштыр 1700 кг сүтү сап алган. Бо чылдын Р. Б. Моңгуш баа-ла оон куулааас көргүзүгү чедип алмын

хүлээмишаан, социалист чарышка эңи Александр Салачты кыйгырган.

Бо фермада ажалдар болган комсомолчулар колдап турар. Коллективте 19 комсомолчунун 8-и саанчы кыстар. Комсо-мол организациянын Раиса Моңгуш уду-тур турар.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ ФОТОЗУ.

ЧАРЫШТЫҢ ТҮҢНЕЛИН ҮНДҮРГЕН

БАП-ХААК. (Телефон-биле). «1972—1973 чылдарыг кыш-кы үеинде мал ажылчынын продуктуларын бугуевеби боттандыр болган белектерин көдөсүн бичи дөм, мал ажылчынын ажалдачыларын Бүгү-өйлөдүн социалист чарыш-кына калбартып дугайында» ССРП ТК-нын, ССР-нің Минис-трлер Чөүлөдөсүн болган ВПС-тин доктаамыг үн-дөдөсүн. Танды районун ССРП-нің 50 чыл аттыг сов-хозтун дирекциясы, партия комитети болган профвелед-дерин ажалчынын комитети мал ажалдачыларын соци-алист чарышкын негед-делерин, шапчал-мактарын хемчегилерин ажалдан кылган. Ону хойжуларга, саанчыларга, кадарчыларга, бызаа ажалчыларга бол-

ган өске-даа малчынарга та-ныштырган.

Совхозтун ажал-ишчилер мал ажалчынын продуктуларын бугуевеби болган белек-терин көдөсүн дөм соци-алист чарышта идепкейлиг кижизит турар.

Совхоз дирекциясы, партия, ажалчынын комитети сүт-бараан фермаларын ажал-дачыларын 1972 чылдын дөрткү кварталында социали-ст чарышкын түндөсүн үн-дүргөн.

Уонска сүт-бараан ферма-зыг коллективти эртек чы-лын сүт бугуевеби болган күрүгө саанчынын планын ажыр күүсөтөгү. Бир өнөөк онааштыр ферма 2766 кило-грамм сүтү сап алган. Не-мөдө дөдүн алырынча дөдө-газын 115 хуу боттандырган.

Шычаган ол коллектив фермалар аразында чарыш-тын тилектиг болуп үгүп, Кызыл туңту, ашпа шапчалын алган.

Саанчылар Зинаида Реоди-ко, Тамара Семитранова, Раиса Чудум, Валентина Молчанова, бызаа ажалчылар Агра-фова Бушова, Анна Болот болган өскөдө-да дөрткү кварталда эңи көргүзүгелерин болган биле эртек белек-терин болган хүлээгелер би-жиктерин алган.

Совхозтун ферма ажалда-чылар 1973 чылда бир саар-инектен 2400 килограмм сүтү саар, көдөсүн чөп баш ишкө онааштыр 80 бызааны ишкө онааштыр хуулаан-ын алгандар. Ону күүсөдү болурунун бүтү арга, куула-мырлары оларда бар.

С. ООРЖАК

Мал ажылы—шалыпчы фронт Улам күженишкенин ажалдаар

Бистин «Алдан-Маадир» совхозтун күш-ажылчы кижилер эртек юбилейг чыл-да багай ажалдаан. Кварта-л иштинде бир-ийн улаа хура-дан, ажалымын дугайын чугаалажык, ажалда четте-стерин илеретчин, ону чала-дырын аргаларын сүмө-лөжип турар бис.

ССР-нің 50 чылдыг тур-раскааткан Москвага болган байырлыг хуралга ССРП ТК-ның Чыгыш секретари аш Т. И. Брежнев илеткелине социалист чарыш дугайын чугаалаан, муунакчы ажал-дыг коллективтерин, тус-тус кижилерин илеретчин, шапчал-мактан турар-даа, жокуула-наан турарлар-биле ажалды экзистивин, социалист чарыштын удурунун чагыс талашы чорук бар деп айт-каны конугуш шын. Бистин совхозта социалист чарыштын удурун турарында чет-тестер база бар. Магистрат, Оргу-Шоде, Чодураалы-Сай-ыра, Чечектиг, Шаптал, Чункутта хойжу бригадалар-нын ажалынын көргүзүгү ийн-бүрү. Оларда малдыг ту-руш-байдалы, олар-бечилири, ажалда-гөжөжөи кыдыгыл? Дөмөй, чагыс ай, негедел-лейн база. Бир эвс чарыш-тын удурунун чагыс талашы-байн, жокуула турарларын муунакчыларга дөдөсүн дээр ажал чорудар чөп бо-ла, совхозтун-даа, бригада-ларын-даа күш-ажылчы чедикши-нин бедек болу ужурут.

Чаа чылда чаа-чаа чедикши-нин дөм бригаданыг хойжулар сорук кириш-кенин ажалдан турар, Бисте төрүтү кодалар хураган-аан эгедөө. Хой оолдаш-кыны малчынарга эң чы-мынныг ажал. Төрүтү кодаларын турар бугуевеби чаа хураганар арбын-ла ал-дымын тур. Хураганын сап-малыг арга-биле дөдөсүн Бисте чагыла апарган. Салмакштер кодынарда көп, ажалын хүлээп ол ажалдай берген.

Хойуну улут бодундан бол-ган чаа хураганында чагыс-даа башты хоратпазы — бистин соругунаас ол.

О. СЕРЕН, хойжу бригаданын бригадир, Тыва АССР-нің ажалдыг малчыны.

ЧАА ЧЫЛДЫҢ ДҮЖҮДҮНГӨ ҮНДЕЗИННИ САЛЫР

Чоокта чаа республиканыг Көдө ажал-агы министр-ствозула агрономдарын ийн хоукуттук семинар-хуулаа бо-луп эртек. Алаа кохозтар-нын, совхозтарын, район-нарын көдө ажал-агы эр-тегелдерин, агрономлаб-ториянын, үнүш камгала-мын стациянын, курсор-уахостарынын болган кур-ураын инспекциянын агро-номдарын киришкен.

«1973 чылда тараш болган чөп ажалынын өске-даа про-дуктуларын бугуевеби болган белектерин көдөсүн дээр көдө ажал-агы ажалда-чыларын Бүгү-өйлөдүн соци-алист чарышкын калбар-тып дугайында» ССРП ТК-нын, ССР-нің Минис-трлер Чөүлөдөсүн болган ВПС-тин доктаамыг үн-дөдөсүн. Танды районун ССРП-нің 50 чыл аттыг сов-хозтун дирекциясы, партия комитети болган профвелед-дерин ажалчынын комитети мал ажалдачыларын соци-алист чарышкын негед-делерин, шапчал-мактарын хемчегилерин ажалдан кылган. Ону хойжуларга, саанчыларга, кадарчыларга, бызаа ажалчыларга бол-

ган өске-даа малчынарга та-ныштырган.

Совхозтун ажал-ишчилер мал ажалчынын продуктуларын бугуевеби болган белек-терин көдөсүн дөм соци-алист чарышта идепкейлиг кижизит турар.

Совхоз дирекциясы, партия, ажалчынын комитети сүт-бараан фермаларын ажал-дачыларын 1972 чылдын дөрткү кварталында социали-ст чарышкын түндөсүн үн-дүргөн.

Уонска сүт-бараан ферма-зыг коллективти эртек чы-лын сүт бугуевеби болган күрүгө саанчынын планын ажыр күүсөтөгү. Бир өнөөк онааштыр ферма 2766 кило-грамм сүтү сап алган. Не-мөдө дөдүн алырынча дөдө-газын 115 хуу боттандырган.

Шычаган ол коллектив фермалар аразында чарыш-тын тилектиг болуп үгүп, Кызыл туңту, ашпа шапчалын алган.

Саанчылар Зинаида Реоди-ко, Тамара Семитранова, Раиса Чудум, Валентина Молчанова, бызаа ажалчылар Агра-фова Бушова, Анна Болот болган өскөдө-да дөрткү кварталда эңи көргүзүгелерин болган биле эртек белек-терин болган хүлээгелер би-жиктерин алган.

Совхозтун ферма ажалда-чылар 1973 чылда бир саар-инектен 2400 килограмм сүтү саар, көдөсүн чөп баш ишкө онааштыр 80 бызааны ишкө онааштыр хуулаан-ын алгандар. Ону күүсөдү болурунун бүтү арга, куула-мырлары оларда бар.

С. ООРЖАК

алган черлеринде тараш ай-мамыг дүжүтү эртек чылдыг кыстардан 20 центнер болган. Бок үнүштер-биле, көдө ажал-агы культууларынын хоралкыларын болган аары-гын-биле демисел, өшкүшкү чылдырларын, хөрүгүн культуу-жардыр, ону хат база сүт үрээр чорукту, бодуураа, доктаамал чаагай дүжүтү алыр дөм ышкан, чөп ажал-чынын малды айттыраларын чугаа шын тарылаа эчелеш-тирилген шиптедип алырын-дыг ажалы-биле дүгөн бол-ган чотумчалыг кылдыр шиптирлөө болу. Тарылаа эчелештирилген шак ин-дыг артык шынарыг чоругу биле турган-ла, чарым ажал-агыларын агроном-нары ону амдыралга болу-ругуру-биле боттандыраан турар чорук калбар-даа шын бол. Чоо, Улут-Хем район-ун ажал-агыларынга 36 тарылаа эчелештирилген алыр, а оон шиптедип ала-ны чугаа 14. Чоо-Хем-кин районга кыргын 26 тарылаа эчелештирилген дөдөсүн 13-тү, Тандыга 48-тен чү-тө 19-тү шиптедип алаган. Ол-амак ССРП-нің XXII съез-дин аттыг, «Тыва», «Най-ыра», «Улут-Хем», «Идава» ат-тыг болган «Совет Тыва» сов-хозтар кыргын тарылаа эчелештирилген шиптедип ала-ва. Бир эвс байдал моон сопгар-даа малдыг турар чөп бола, эвс дөдөсүн алыр дугайында айттырып шип-тирлөө берге-дү. Бо чөтөк чорукту чаладыр соруга-биле республиканын чөп ажал-

дыг бүгү-ле кохозтарына болган совхозтарыга тары-лаа эчелештирилген кыргын-ны 1975 чылда чедир дозаны баш удурун дөдөсүн.

Тыванын чөп ажалынын эң чугула айттыраларын бир-ээни — хөрүгүн үнүш-дүжүтүрү бедирин, хат бол-ган сүт үрөөринде ону кам-галаар болу. Республикыда индик-биле 149,4 муң га чер-ин хөрүгүн хат болган сүт үрөөн болуп турар. Алаа уду-рум демисел чорудар соруга-биле чөп ажалынын диктандет-тарын системалыг 1965 чыл-да бээр ажалга эгедөө. Сөөлүг чылдарын дугузуу-ла хөрүгүн, хат алаган 120,4 муң га черин диктандет тарыгылаан, Оон-биле черге-лештер, хөрүгүн хат, сүт үрөөринде удуру чорудар хем-чегилер «Көк-Тей», «Бурган-галар», «Улут-Хем», «СРП-нің 50 чыл совхозтар. Көдө ажал-агынын дүжүтүгү стапчалыг доктаамал ап ту-ру. Оон түндөсүн ол ажал-агыларын шөдөрлөдүн дү-жүдү бедирин турар. Индик-сөөлөгө ажал-агы бү-түгүгө боттандырып чору-ларын эргежок чугула дээр-семинарга онзаалап демдөдөсүн.

Магизматтыг чаагай дүжүтү алырынча бир арга-ча—сүтаттыг черлерин чөп ажалгаар. Республиканыг ажал-агыларынга сүтаттыг черлер 57 муң гектар ажал, оң иштинде тараш шөдө-рин—42 муң га ажал, кычар-чалыг оң 19 муң га хирези ян-жөөнөргү сүтаттыг чөп а-

жылыг. 1972 чылда сүтаттыг черлерин 33,3 муң гектарын тараш, азы сүтаттыг чер-лерин 65,5 хууу. Сүтаттыг черлерин чөп ажалгаары-биле эртек чылдыг ажал ажалдар чорутулган болган ол чер-лерин чылдыг ажал-агылар багай эвс дүжүтү алылаан. Ишкө ажалдыг сүтаттыг чер-лер чөп ажалынын культуу-разы ам-даа куду деңгээл-артышпаан дээрин семинар-хуралга айткан. Сүтаттыг черлерге органиктиг болган минералдыг чөмчикчилер-лери токейи, сүттарарын норм-а-чизөөн хажыдып тур-гар. Оон түндөсүн Бай-Тай-га, Тес-Хем, Бармын-Хем-кин болган Чоо-Хем-кин район-нарын ажал-агыларынга сүтаттыг черден дүжүтү турар. Ам ажал-агы бү-түгүгө сүтаттыг чылдыг тускай бригадаларын тургускааш, эргежок чугула бүтү текни-каны оларга быжылаан, сүт-тарар уахостарын баш уду-арып берген турар.

Уресия дугайында база-а улут чугаалажышкын се-ми-нар-хуралга болган. Чүгө бир нур кондичалыг, сортуу уресиянын чажарыкы ал-ган номар улут кижизиткеги са-лан.

Тоску беш чылдыг шип-тирлөө үшкү чылдыга чаагай дүжүтүгү үндөсүн салып дөдөсүн карак кызыг, ажал-иш-көдөс, совхоз бугуевеби ажал-агынын турар. Ол чотум-чалыг үрө-түчөдө дөдөсүн дээр-ли чугаалаан.

М. ХАЗБУЛАТОВ

Республиканын совхозтар-нын бугуевеби катмышкы-нын начальниг ора-зачмы.

ОЛЧА АРБЫН

Чоо-Хем-кин районда хой ажалдыг ажал-агыларын бирозон «Алаа-Маадир» сов-хозтун пээр малын Шекспир-ин, Чодураалы-Сайыра, Чечектиг, Шаптал, Чункутта кышкы одаларында тур-гускаш.

Кыштын берге уражтары турар-даа, хойжу совхоз брига-дарын малчынары хойун ажалы ажалда-гөжөжөи кошта-ныс дөм, шөдүгү ажалдан турар. Тараштарда мал чөмкөн чедирин.

Беш чылдын шиптирлөө чылдыга улам бедек көргү-зүгү чедип алыр-биле хой-жу бригадалар, хойжулар со-циалист хүлээгелерин ала-ган, даалта, чураткайларын да-даргай кылдыр негедерин би-жөөш, өг-бүлө бугуевеби ажал-ага, «Алаа-Маадир» партия, ком-сомол комитеттерге бо чылдын Оргу-Шоде хойжу бригаданын совхозтун ажалынын бол-бөзүн 20 алынгандар кодынар-на 30 хире салмакштер чө-рууна.

М. СЕВЕН.

ШЫН КАЙГАМЧЫКТЫГ ААС- КЕЖИКТИГ БОЛДУМ

УРАН СИЛБИРЛЕКЧИЛЕРНИ УТКААНЫ

Республиканың Алдан-Мадырлар аттыг чурт-шайкеш музейине чуртчулар, чогаалчылар, журналистер болган култура аймакчылары, студенттер чыгыш келгилер.

«Лауреаттар келдир-ле!» деп чутуа динилган. СР Эмгекчилер 50 чыгыш байырларынын хушенинде бистин салгы-сеткилени, чоразарлымын хайныгыр-ган 1972 чылда турула талаш-биле РСФСР-ниң Күрүне шаанналынын лауреаттары бо-ла болган. Дорт киж. Бо уаада оларнын чүгө үжү келдир. Хертек Мажит-Доржу амдымында аарын турар дээрин чутуа кадында бидинди.

Наймысал Москванда ужул келген лауреаттарын эш-оору байыр чедирин, соуураган айтырларын салган, турган. Оларнын херектеринде сүраглыг орус чурукчу Н. Е. Репнин чурал алдын ме-

даль чайнап турган. Ооң оске талааыда «РСФСР-ниң Күрүне шаанналынын лауреа-ды» деп бижээ.

Уран силбирлекчилерниң уткулазын Тыва АССР-ниң Чурукчулар эмгекчилер баштаар черинин даргазы, РСФСР-ниң аалдарыг чурукчузу С. Ланзы ажиткан. Лауреаттар Х. Тойбухаа, Р. Аракчаа, Б. Баймын олар өөрүн четтиргенин иле-редип, хоон соңулар улам оорук кирип, чогаалчыг бау-биле аймакчылар чутуа-лааннар. Бо улуг мастерлерге чаа-чаа че-дипкининери күзеп, СКП обкомунун култура секторунун эргекчилер И. М. Самороков чүве чутуаалаан.

«РСФСР-ниң болган Тыва АССР-ниң Күрүне шаанналынын лауреады Хертек Мажит-Доржу Тойбухаанын аана хамаа-рышкан материалын улай номчунар.

Мээң бир кайгамчык чогаал-раалым болза, Улуг Октябрь-биле чажыт киж. Мен. Ону чүте сактып тур сен дээр болза, ба-за ужурут болду ийин. Ол улуг революция орус чуртун-га хааныг бауру дүжүлгезин-ден айтур окташ, алды кижилерге хосталган бергенин бидир болгай бис. Ынчаарга мээң адам Каштай база кон-чүт хой урутарарыг, алды арач чоран чүве. Бай-Тайга-нын хаттыг-дүжүлгү соок шүүрганы бичин бистери сам-дар өгүдүе кири сывырптар чоран. Чалыны назымын-на оскус апарган мен... Ол берге уенин соонда бир чутуаалаар мен.

Улуг Ленинниң ажилдап, чурттап чоранын Москвага чалаттырып чед бердим. Мээң кады чоран өөрүм — Раиса Аракчааны, Байыр Баймынны база мени Москва аэропорту-дан чычанын даргалар уткуп аар чүве болду.

Бистин чонар-даштан оюп-сийил кылган ажилары-выс РСФСР-ниң Илья Репин аттыг Күрүне шаанналы-биле шиннатты. Бистин хоуууска улуг шаанналыг херечини бо-лур кызыл нарттыг тускай дипломну тыппыш, херек ора-арыг алышкан шүтүп кыл-ган шааннал демдөн каап

тыг музейиниң хуралдар залыга Кызылдың ажилчы чоннары, чурукчулар, чогаал-чылар, журналистер, сүргүл-дар-биле тускай журажылга-ны кылганы болур.

РСФСР-ниң Күрүне шаан-налы алган эш-оорумчу өмү-лүндөн төрөн Тыванын бүгү чогуна өөрүн четтирге-нини база каап чутуаалап тур мен.

Коммунист партияга бол-ган Совет чазамга бараалда-дыр соом болза, болумуну уран мергежилдин комму-низм туар өндүр-чаагай хе-рекке бараалдадыр мен. Шаг төүгүлден бээр ада-өгбелерин хандыктып кылып чоран ажилы: маш-даштан аны-бу-ру чүвектерин оюп-сийил кылып уран-шевер эртемге би-чин чаштарын өөрдүр ажил-га кирип келген мен. Бай-Тайга районун Кызыл-Луга школарынын уран-шевер ажил кылар болумун баш-кылап турар мен. Болумун бидир эртемдин бичин чаш-тарга дамчытп бээр — бир улуг-хуум деп бээр мен.

Хертек ТОЙБУХАА.

РСФСР-ниң чурал уран чуулунуң И. Репин аттыг бол-ган Тыва АССР-ниң Күрүне шаанналынын лауреады.

СЦЕНАДА — „ДЭЭДИ ШИИТКЕЛ“

Театр

Республиканың хөгжү-шү театрны орус бөлү-гүн артистери Мажит-Доржу Тойбухааның «Дээди шииткел» деп шийин көрү-чүлөргө бараалтаган. Ук шийде революциянын ры-сар-мадыры Ф. А. Дөр-жинскийниң утурган, күрү-нүң айымы чок чорукчу 1919 чылда, Октябрьдин чаа-лап берген — анык Совет күрүсүн алаа удуз күштер-ден камгалап турганын дуйайында чутуалап турар.

Көжөгө ажиттырмаалда, сценанын ийи талаанын пор-таалары проекторлар чы-рылгытты. Бир талаанда — совет, чекистерин илгавыр демдөө, өскө талаанда — Дзержинскийниң кайгамчык жеткери оюн улаштыр кылап: «Чүгө нэгү чүрөктүг, угаан-сарымдыг болган арыг хойдарыг килич текист бооп болур». Бо «сестер «Дээди шииткел» деп шийин кот у-назын илердин турары чуту-гаан.

Шийин режиссеру Н. И. Баз, чурукчузу С. В. Лихо-вич болган бүгү чогаалчыг коллектив харымсалгып со-рутагы салган, артисттерин уран оюну-биле ук шийин дозу уткулап чорукчулар дамчылар аргам тын шы-дааннар.

1919 чылда Украинаның Черныгов губерзияныг контрреволюсту сүтүз өскүсү

үгөн, сүтүзөчилер Ленин-ниң армия-биле бүдүү ха-рылаа кылып, Совет арга-ча-гырамы уаунаарыне бүгү күжүн мөөнөп алааннар. Оон удузчуларынын бл-рооп — «сестер» айымыг болган кайар, орус дымд тууган эли билер агент-тисон Эдвард Хокки. Чекис-тер ол дуйайг илереткен Черныгов губерзияныг ола-за комиссияны даргазы Алексей Зотова дуйайыг кылар. Ук агент ам ол де-вис-көөрө чед берген төлөзө дүргөн тузун хоругаарын дагылар. Алексей Зотова болган оон дуалаачы чекис-тер Горт болган Савченко оларын мурунга берге со-рута саздынар.

Шийин баштайгы көрүтү-лөрдүн эгелээш, сөөлүгө чедир ол уенин байдалы, дүрөңгү болуушунуларын көрүкчүлөр эскерип, шийин кот маалыраар-биле кады сактып тоап, сөткүл-чүрө дойдуну көр. Мындагы амды-ралга чооп байдал артисттер-ин оюнуун теминизден то-даргай илереп көр.

Дзержинскийниң кабинеты, ССР-ниң кыргал оон бир ха-намынча берген көстүп ту-лар — Феликс Эдмундович Дзержинский илгит-тузук айымыг эгелээш. Чер-черлер оо-ва комиссиялар бол-ган В. И. Ленин-биле теле-фон дамчыттыр үзүктөл чок чутуалаан турарын көр

дээлганы канчаар чедипки-ниг төндүренин сүмелекип туралар. «Дээди шииткел» Горт балет артизи чоран Елена Вальцты байысап эгелээр. Харымсалгып аймакчыларын уаунаар деп, турар сүтүзөчилер-биле харылаачыныг дуйайында чу-гаалан боорин ол негеп турар. Байысаалган Алексей Зотов уламчыл киритер. Бо кот маалыраар оор-хевирин Тыва АССР-ниң аалдарыг артаан Т. Ф. Носов чедипкиниг бил-наан. Ол болуучу маалы-рын долу-намырын ийи бл-ыр, харым-лаа оон уламчыл бар-даа ишкан салдынар.

Елена Вальцты байысап соонда Алексей Зотов оон улуг кем-буру чогуна бу-зүрөөр. Кады-дошкун чыдар үзүндө артист хереккег кижини салым-чогууң бузда-ганын ол билди, аада дуа чедиренин шийтирээр. Вальцты айыл чок черин оронынын аймакчылар кылдыр хулап алыр. А Елена Вальц база аада бузуреп, бу-зүлгү сөткүл-биле Алексей Зо-тованың бээр. Бо бүгү-нүң түнеленде кайдыр бу-лушкунуар болганын ук шийин көргөш боттарынар биле бээр силер.

Елена Вальцтыг ролю ар-тист Н. Л. Хромова чедип-кынып ойнааныг демдөк-сээр-дир мен. Будалта амы-лыралдыг маалыраар «катал төртүтүгени» артист буз-реалдыг болган солтун кылдыр ойнап күткелер.

Байысаалгы Шустову ар-тист Н. Г. Стоякин күрүе ал-

Чогаай, аас-кежиктиг орукту күзээли

Кызыл хоорайныг бадыламылга бамыцынга барган, оон солун чураларыны билип алыдым.

Эрткин чылын чүгө Кызылга 645 өг-бүлө бадыламыл, бүртүкөйп алган. Ол чылда өг-бүлө тутканын дугайынал сөөлүгү шынылганы — республиканын көдөз ажил-агыг техникумуң сүргүлү Николай Сокур-оол биле «Саян» совхоз-та фельшер Зоя Монгуш оларга тавысан. Ынчаарга респу-бликаны нитизи-биле алырга, өг-бүлө тутканын шы-нылганын 2300-ту тыысыкан.

Эрткин чылын декабрың 31-де Барыин-Хемчин райо-нуң төвү — Кызыл-Мажалык суурга башкы Ш. С. Монгар оол бемаан. Ол уругун төрөдүн-биле катал республика-га эрткин чылын 7100 уруг төртүтүнгени тодараан.

А Кызыл хоорайга 1210 уруг төртүтүнген.

Чоа өг-бүлелерге болган Төрөн чуртунуң маа хамаатыла-рынга чогаай, аас-кежиктиг орукту күзөлдөм.

(БИСТИН НОРР.).

Спорт . Спорт

С. Четверухинниң алдын медалы

ДОНДА-РОСТОВ. (СЭТА-нын тускай корр). В. Дворцов, К. Филипповский. Январь он бирини көкөзүндө Спорт орду-дун дожука муука ала-газынын азы-биле ийи ми-нута дургууда эш-оо боор ал-ган күштер программанын маргыздаан кижикчилер көргүзүп эгелээр. Ам он үш ош спортменер артаан.

Маргыздаа эгелээриниң на-шада миунта муруну чарыдаа Л. Белоусованың ады илп, аарын бергенде Л. Бело-усова биле О. Протопопов олар маргыздаа киришпес ужу-рга таарышкан. Ынчаарга А. Сурайкин шаада-ла кемдиз чери аары турары-дан Ленинградчылар Л. О-вчинникова биле А. Сурайки-

„АККЫР ХАРДАН КАНЧАП ДЕЗЕР, АҢАА БОДУМ ТӨРҮТТҮНДҮМ“

«1917 чылда, орус башкы-лар бистин аалдарымын бижикке өөрдүп турар, шак бо хуулаагыңа ителген. Со-вет улуска хамаарып ту-фарыныска ам бөгүн нортаа-ларын бис, ол бүгүчүн ачы-зында бистин национал културарымын денелди хемчээл чокка бедем. Соң-гү чүктүн агаар-бойдуз ка-ды-дошкун. Ынчаа-да та-данчыл өзүп сайыраан. Бистин таланттарымын ол дээрге бүгү чуртка билин-гир чогаалчы, чүгө дөрт чар-тык муң хире чуртуктагы улустун төлөдүн ийи В. Данилов Санги, анык балык-чыныг огу Григорий Ход-жер, шулукчу болган про-заик манс Юван Шестов, якут чогаалчы болган шу-лукчу Семен Данилов... Бистин бичик уластарымын таланттын санап чытес, ук талантлар ажил-чоруду-ганын аны-агы адыра-рында изерттигилген.

Бичин оол турар шаа-да школа бээр дээш тадыр-лап үзүп келген, ол санын-да-ла чүс-чө чылдарын ажа баш чоранымын кайын бидир ийик мен. Бажымы-га Пушкинниң шулуктерин шажылеп тура, чаныма чабарышкыларын база дымнап чорум...

Соңгү чүктүн чечен чо-гаалы чаа-ла үндөзлетти-нип, уран-чечен чутула со-руталарын шийтирелп өгө-

лөп турда чангыс аай совет литература тагда-ла хөгжүп сайыраан турган. Револю-циянын ачында хосталган уластары каттыштырып ту-вар кол өскө орус, совет култура болган.

(Москвада делегей литера-туралык институтунга эртем конференцияныг чучки чогаалчы Юрий Рытхэунуң чутуаалынан).

Якут бурзуу — сагыш-сеткилинден ачын. Ындыг болбас арга чок: чуртуктагы бурзууге беш дөрбөчүн ки-лометр арта-аргы оонакыр шак ындыг черлер эрес, каш-пайг кижилерге магалы-ла болур ийи.

Якут бурзуу — сагыш-сеткилинден шулукчу. «Ат-муган якут — ыраакы» деп якут улустун арга үзөгө до-маа маада тодаргай балыт-кал болур.

Шулук чогаалы — изг күзөл, аныашкын — сеткил ханымыкы болган улус-тун баулуз оглу — Семен Данилов.

Сиреш мага-боттуг, кы-лажы чик, дагыгы хевир интеллигентизм, шына-ла хоорайыг деп сөткөн болур киж, карак шийи база ко-дин алган чоруту. Данилов-тун ачис күзөли — адыг аурери деп чүвени оу баш-тай көргөн киж кайын эс-керерил аан.

Адыг аныашкыныга дөрт уга кириштим — деп, ол чутуаалаар — ынчаа-да

даа майкат адыга мээң боом огу дөбөй барган. Черра чүт дээр боор, көртүм ол ынаан.

Оон хулуңуруу, бодуна хамаарыштыр шооуу чо-гаалчыны аажи-чанын онзагай демдээ биле. Ынчаа-да Данилов-биле таныш ки-жилер оон апит-эелдиз, са-гыш човачалыг кайтар.

Аныашкын дугайын база каатан чутуаалымынар. Бу-дун неделаар дүргүдүн шу-лукчу чүгө азы-арга кезип чоруп наарыл? Күженим-кыныг иттен дымштарын ол бе. азы бойуска хандыктыл бе? Чок, ол черра калыг-бир онзагай чүве-дир. Боо чүктен алган шыпчыг черлер дөзүп чорутуру дээрге бүгү-лө тө-рөөн, эрким чүдүлгөргө ханы ынакчылыг изертешкенин-дир.

Семен Данилов даштыкыга хей каатп чоран. Чамдык-ты турттеп, өскө таварыла-ларда — чогаалчыг коман-дировкалар-даа эртиргилген. Азия болган Африка чурт-тарынын чогаалчыларынын Де-зиге болган конференцияны-га ол ийи чыч мурунда кэр-жин чоран. МАР-га, ЕАР-ге, Италияга, Францияга, Ли-ванга болган өскө-даа чурт-тарга шулукчу баргылаан. Ол Индиянын эрте-бурунгу архитектураны, Стамбулун ак мрамор ордунулар мага-лаан. Италия аада сырдап турар чүрө бооп сагыш-тырп артып калган. Эң-не

Бистин үе-чергевис

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ЯНВАРЬ 13-ТЕ
МОСКВАДАН
12.00 — Дамчыдалар пре-граммасы. 12.05 — Метро-дер. 12.10 — Ойгуң — телекүргү-тү. Муз-фильмдер программасы. 12.40 — «Калдыкылар». Эрте-контрреволюциг программасы. «Калдык кыныгыг тилеэма», Ленинградтап дамчыдыла. 13.10 — Ойгуңуң — чутуаала-нын талаа-биле ССР-ниң чемпионнады: Эжен хуңу-лаашкын, Хостуг программасы. Данда Ростовтан дамчыдыла. 15.15 — 15.25 — Чансар. 15.25 — Дамчыдалар программасы. 15.30 — Ойгуң телекүргү-тү. Д. Лабитин водевиль «У-жес». Ленинградтап дамчыды-ла. 17.00 — ССР-ниң стандарт-тар талаа-биле Күрүне ком-тедипин даргазы В. В. Бой-новтун телекүргүтүлериң айтырларыга харымалар. 17.30 — Коңиерт. 18.00 — «Ес», Информастыг программасы. 18.30 — «Вашингтонун кор-респондентасы». Хой серияны уран-чечен телефилмиг баштайгы көртүгү. 1-ги се-рия.

КЫЗЫЛДАН
19.40 — Тываның недела-сы. Информастыг программасы. 20.15 — «Дайын соонда шынык-хуна». Уран-чечен фил-м. 20.50 — Неделениң недела-сы.

МОСКВАДАН
21.10 — «Книг болган хоой-лу». 21.40 — «Болчаг». Доку-менталдыг филм. 21.50 — Ойгуң телекүргү-тү. А. Анар — «Эр-тин турар чылдын сөөлүгү дүзү». Телекүргүтү баштай-гы көртүгү. 22.40 — Ойгуң те-лекүргү-тү. «Экранда цирк», 23.00 — 23.30 — «Ес». Инфор-мастыг программасы.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Улуг чапсар соонда

ЛЕНИНГРАД (СЭТА-нын корр). Чурттуң хоккей талаа-биле маргыздаанга улуг чапсар болганын соонда баштай-ла Ленинградтың ар-мейчилери биле Свердловски-нин «Автомобилист» ужу-ражымынын аалчыларын тилелгези-биле 9:3 сапта доо-зулган.

Хоккей талаа-биле турт-туг чемпионнадыда Москва-ныг «Спартак» мурун чоруп турар. Олар 18 ужуражы-нын соонда 29 саныг.

Январь 15-те ЦСКА биле «Динамо» хоккейчилер ужуражыр.

ОРГАНИЗАЦИЯЛАР, БУДУРЛУГЕЛЕРГЕ

1973 чылдын январь 1-ден эгелээш Минусинскиде турар орук тууду району болган 211 орук ажылга улаштуга база Ермаковск районун Григорьевка суурунда турар № 212 орук ажылга улаштуг Минусинскийн орук септелге-тууд аргеледи кылдыр өгө организастааны Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүленини чанында Автомобиль оруктарын тударынын болган ажилдарынын будурулге эргелели

бүгү организацияларга, будурулгелерге дынаадын тур. Чаа эргелел Минусинск хоорайын Кравченко кудумчууна № 25 бажында турар турар.

Туранда турар № 2 орук-тууд району, № 213 орук ажылга улаштуг болган № 1467 орук-будурулге улаштуг Туран-ныг орук септелге-тууд аргеледи кылдыр өгө организастаан. Ол аргелед Туран хоорайын Шосейная кудумчууна № 16 бажында турар турар.

Чолаачы болуксаарларга

Кызылдың автошколазы чолаачынын ийги кла-зынга өөренир күзөлдиг кижилерин хулап алырын чарлап тур. Өөредилгени тыва дылга башкылаар. Кичээлдер 1973 чылдын февраль 1-де эгелээр. Автошколааны адреси: Кызыл хоорай, Шенченко кудумчузу. Бажың дугаары 113 а. Телефону 34-94.

Кинотеатрларга

ЯНВАРЬ 13-ТЕ
«НАЙРАЛ»: «Ажы-тодлу, ал-мөңгү алган-пөрө» 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 21.00 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Даурия» (1-сн, 2-ги көзөнтөр) 14.30, 17.30, 20.30 шактарда.
«ВОСТОК»: «Хүн бүр-лө ужуралар» 15.00, «Ылак-чыга чочуга» 16.30, 18.40, 20.30 шактарда.
«ПИОНЕР»: «Арга-арыг ба-лаады» 9.00, 10.30, 14.30, «Мээң адым — клоун» (1-ги көзө) 12.40, 16.30, 18.30, 20.30 шактарда.

РЕАКЦИОННЫН АДРЕЗИ

Кызыл, Шетинки-Бравченко кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОНАРЫ: Редакторунуң ораакчыларынын 35-24, про-паганда кызматчынын 23-54, харымсалгыг секретарынын 23-35, партийни амырал кызматчынын 37-13, култура кызматчынын 23-54, каада амы-агы кызматчынын 21-47, улаштуу кызматчынын 22-64, чаага кызматчынын 11-27, информация база совет түргүтү кызматчынын 20-60, бухгалтерия-нын 31-75, корректорларынын 27-41. Солун келбей барганда 32-75. Телефонче болзар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүленини чанында Тываның ном үндүрер черинин республика типографиязы (Кызыл, Шетинки-Бравченко кудумчузу 1),

Солун неделяда 6 катан үнө р
Пар ама 2. Тираж 15453. Чыгыр № 50.

ТС-00025